

УДК 33.339.721

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН В СИСТЕМІ СВІТОВИХ ФІНАНСІВ

Орловська Ю.В., д.е.н.

Вовк М.С.

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпропетровськ*

Стаття присвячена аналізу ефектів світової тенденції глобалізації на міжнародну конкурентоспроможність країн в системі світових фінансів. Дана коротка характеристика умов формування цієї тенденції. Поняття світової глобалізації розглянуто з економічної та соціально-філософської точки зору. Досліджений вплив глобалізації на міжнародну конкурентоспроможність країн в умовах глобальної фінансово-економічної кризи. Виявлена значимість міжнародної конкурентоспроможності країн в становленні міцної національної фінансової системи та роль міжнародних фінансових центрів (МФЦ) в цьому контексті. Визначена динаміка економічного зростання різних груп країн (реальний ВВП на душу населення, %) та їх фінансової стабільності (рахунок поточних операцій, % від ВВП), а також причини нерівномірного виходу країн зі світової кризи.

Ключові слова: світова глобалізація, інтеграція, міжнародна конкурентоспроможність країн, світове фінансово-економічне середовище, міжнародні фінансові центри, світова криза

The article is devoted to investigating the effects of world globalization tendency on international competitiveness of countries in the system of global finance. The brief description of factors that had influenced the development of this tendency has been given. The notion of world globalization has been given from economic and sociophilosophical points of view. The impact of world globalization on international competitiveness of countries in the conditions of world financial and economic crisis has been analyzed. The importance of international competitiveness of countries while setting a strong national financial system has been outlined as well as the role of international financial centers (IFC) in this context. The dynamics of economic growth (real GDP growth rate per capita, %) and financial stability (current account balance, % of GDP) of different country groups has been highlighted, and the reasons for uneven recovery from recession.

Key words: world globalization, integration, international competitiveness of countries, global financial and economic environment, international finance centers, global crisis

Актуальність проблеми. Сьогоднішня світова фінансово-економічна ситуація свідчить про те, що ефекти світового процесу глобалізації, які ще кілька років назад багато країн мали змогу використовувати на свою користь, не спричиняють позитивного впливу на конкурентоспроможність країн в системі світових фінансів. Навпроти, глобальна світова криза показала, що глобалізація – це суперечливий процес з точки зору її наслідків. Адже, великий ступінь відкритості національних економік розвинутих країн в докризовий період дозволяв залучати великі обсяги інвестицій, використовувати розмаїття фінансових інструментів, отримуючи при цьому прибутки, про що неможливо засвідчити сьогодні, коли розвинуті країни страждають від бюджетного дефіциту, який за ланцюговим принципом веде до ряду інших національних проблем. Таким чином, в цих умовах є надзвичайно важливим виявити важелі зміцнення свого фінансового стану для країн в контексті розгляду ефектів глобалізації на їх міжнародну конкурентоспроможність в сучасних умовах світової фінансової системи та, можливо, залучатися до інших світових процесів разом із розвитком стратегій, які б згладжували негативний вплив глобалізації на фінансово-економічну середу країн.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вчені велику увагу приділяють сучасним впливам глобалізації [1-9, 11-14], динаміці економічного зростання країн та забезпечення їх фінансової стійкості. Зокрема, велика заслуга при дослідженні процесу глобалізації належить російському вченому А. Смірнову, серед вітчизняних дослідників слід виокремити роботи Мамотенко Д.Ю., Ткача О., Черноус О.В., Маматової Т.В. Разом з тим проблема вкрай нерівномірного характеру виходу з кризи різних країн, що обумовлюється глибокими відмінностями у їх міжнародній конкурентоспроможності, потребує більш детального дослідження.

Метою роботи є дослідження впливу глобалізації на міжнародну конкурентоспроможність країн в системі світових фінансів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Наше дослідження ми почнемо зі стислої передісторії виникнення явища глобалізації для якості формування в процесі нашого аналізу вичерпного розуміння фінансово-економічних ефектів цієї тенденції. Поняття глобалізації вводить в науковий обіг в 80-х рр. ХХ ст. Глобалізація як світова тенденція базується на інтернаціоналізації економіки, під якою розуміється «про-

цес еволюції міжнародних економічних зв'язків на базі міжнародного поділу праці, що виявляється у розвитку міжнародної торгівлі та формуванні міжнародної власності як основи переходу до вищого рівня взаємодії держав» [1]. Поширення цього процесу сприяло створенню спільного економічного простору для забезпечення вільного руху факторів виробництва та товарів. Таким чином, головною метою процесу інтернаціоналізації був розвиток міжнародних економічних зв'язків.

Розвиток процесу інтернаціоналізації зумовив перехід зі стану взаємозалежності до всесвітнього взаємопереплетіння та взаємо доповнення національних економік. Характерною відмінністю таких глобальних зв'язків від інтернаціоналізації стало їх створення не лише в економічній сфері, а й в політичній, соціальній, та навіть природній, тобто глобалізація поширилася майже на всі види діяльності людини, які знаходять своє відображення у відносинах: «людина-суспільство» та «людина-природа». Таким чином, глобалізація признається в науковому світі як об'єктивний, неминучий процес. В цьому контексті влучно виразився ганський дипломат, сьомий секретар ООН та Нобелівський лауреат премії світу 2001 р. Кофі Аннан: «...суперечити глобалізації – це все одно, що суперечити законам гравітації» [2].

З соціально-філософської точки зору квінтесенція глобалізації представляє собою «... процес, історично пов'язаний с нівелюванням інтересів людей, згуртованих в групи та суспільства, менталітет яких, а також форми геополітичних, духовно-культурних, фінансово-економічних та інших взаємодій, ведуть до різнобоким трансформаціям [3]. Слід зазначити, що таке визначення глобалізації відбиває її внутрішню сутність та змушує заздалегідь поставити під сумніви переважність її позитивних ефектів.

Сьогодні глобалізація визначається як «зростаюча взаємозалежність країн в результаті збільшення масштабів міжнародної торгівлі, розширення її сфери, яка охоплює не лише обмін товарами, але й послугами, капіталом, технологіями та фінансовими активами» [4].

Досліджуючи процес глобалізації як нову ступінь розвитку інтернаціоналізації економіки Лапаєв С.П.[5] зауважує, що «...те, що робить економічну систему ефективною в глобальному відношенні, може одночасно привести до зниження внутрішньої ефективності». Але

також дослідник зазначає, що орієнтація лише на внутрішні критерії ефективності без врахування критеріїв конкурентоспроможності економічних систем в міжнародному просторі заважатиме інтеграції країн в глобальну економіку.

В будь-якому випадку глобалізація є процесом, який характеризується відкритістю національних економік, що веде до масштабного виходу країн на міжнародні ринки. Ця обставина свідчить про те, що конкурентоспроможність національних економік має бути високою для забезпечення національного добробуту, про що також зазначають дослідники: «...з урахуванням особливостей сучасного стану розвитку світового господарства особливу увагу заслуговують питання глобального конкурентного розвитку країн» [6].

При дослідженні пріоритетних факторів забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації С.М. Макуха зазначає, що зайняти гідне місце в сучасній системі світогосподарських зв'язків, обумовленої глобалізацією, та стати впливовим та значущим суб'єктом міжнародних економічних відносин залежить саме від конкурентоспроможності країни [7].

Таким чином, характерною особливістю системи міжнародних фінансів є те, що вони в значній мірі знаходяться під впливом конкурентоспроможності країн, адже економічні актори, які функціонують на території кожної держави і є головними суб'єктами системи міжнародних фінансів і чим більшою економічною міццю вони характеризуються, тим міцнішими стають міжнародні фінансові центри (МФЦ), яким належить ключова роль в системі міжнародних фінансів. Ефективність стратегії розвитку МФЦ та механізмів її реалізації сприяє визнанню їх в глобальному вимірі. Країни зацікавлені в значній мірі в розвитку МФЦ у зв'язку з тим, що вони сприяють ефективному управлінню потокам капіталу як в країні, так і за її межами.

Слід зазначити, що умови розвитку МФЦ можна умовно поділити на ті, що відповідають факторам інтеграції країн у глобальне зовнішньоекономічне середовище, ті, що відповідають за внутрішню ефективність економіки та фактори, обумовлені взаємним впливом вищезазначеного (табл.1)

Таблиця 1. Фактори розвитку МФЦ (складено авторами за [8])

Глобальний характер факторів	Внутрішній характер факторів
відкритість економіки для руху капіталів, трудових ресурсів, нематеріальних активів та ін.	наявність крупного фінансового ринку, який притягується та обслуговується МФЦ, його сприятливе місцезнаходження відносно цього ринку
відповідність сучасним світовим стандартам в області обліку, звітності, надгляду та регулювання	
ліберальне законодавство, стимулююча податкова, митна політика, міграційне законодавство та ін.	
спрощені процедури реєстрації, оформлення угод, низькі витрати адміністрування, низький рівень корупції та блокування неформальних відносин влади та бізнесу	
	розвиток фінансової інфраструктури (біржи, банки, страхові інвестиційні компанії, фонди, трастові компанії, консультанти та ін.)
	глибина засвоєння фінансових інструментів (акції, облігації, деривативи, фьючерси, індекси та ін)
	макроекономічна та політична стабільність в країні, сприятливість для проживання (висока якість життя, високі темп зростання, розвиток)

Складено авторами за: [8]

Справедливо зауважити, що сприятливість будь-якої тенденції має пройти перевірку часом та опинитися під впливом об'єктивних економічних явищ, зокрема циклічних коливань економіки. Сьогоднішні реалії вкрай очевидно свідчать про те, що ефекти глобалізації в деяких країнах більше схожі на загрози, ніж переваги, в кращому випадку виклики.

Як підкреслює Мамотенко Д.Ю.[9], «...глобалізація об'єктивно стала невід'ємним аспектом ведення бізнесу на світових фінансових ринках», але «... питання про ступінь привабливості глобального ведення бізнесу для більшості є неоднозначним».

Глобальна фінансово-економічна криза безпосередньо демонструє справедливість суджень про цю неоднозначність, відображуючи «вузькі місця» ефектів глобалізації, які ще п'ять років потому грали на плюс багатьом країнам світу.

Сьогоднішній стан світової кон'юнктури деякі вчені називають «розщепленням» світового економічного циклу [8]. Найбільш розвинуті країни поринули до рецесії, а відносно швидкий зріст зберегли лише

лідери ринків, що розвиваються, а вихід зі світової кризи відбувається надто нерівномірно, про що свідчать статистичні дані (рис.1, 2).

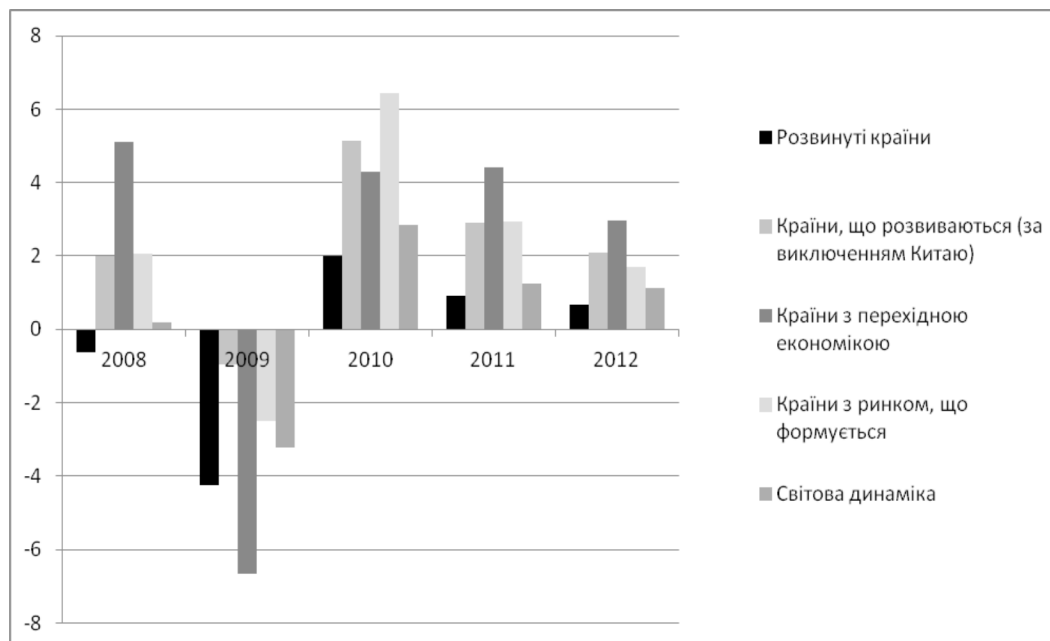

Рис.1. Динаміка зростання реального ВВП на душу населення, %
Складено авторами за:[10]

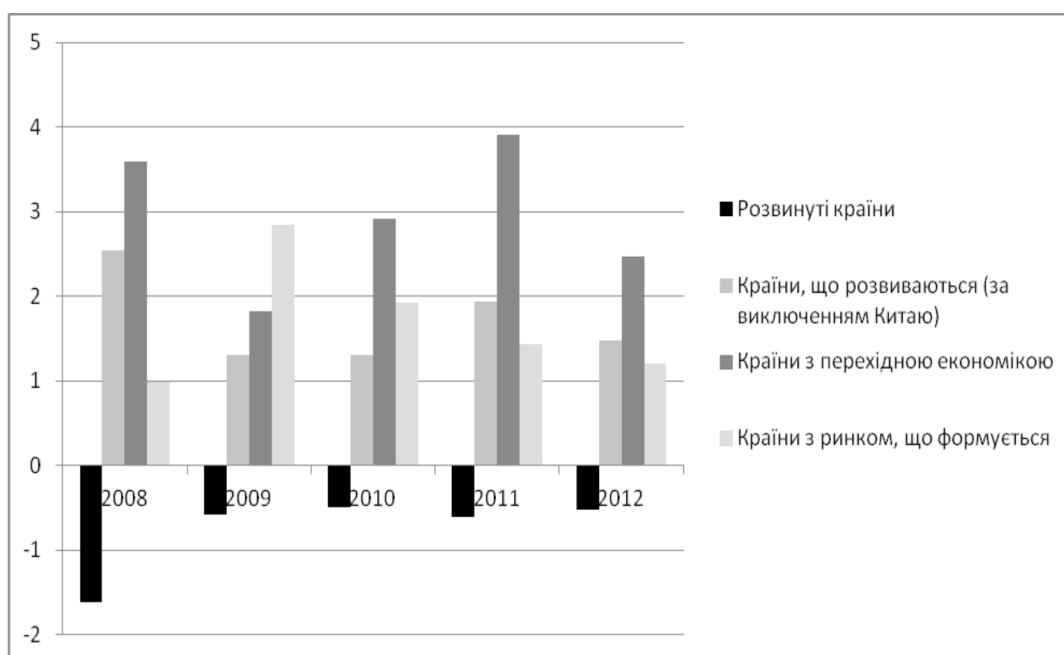

Рис.2. Динаміка платіжного балансу, рахунок поточних операцій, % від ВВП
Складено авторами за:[10]

З рис.1. та рис.2. видно, що саме розвинуті країни найбільш постраждали від глобальної кризи. На сьогоднішній день проблемою порядку денного на багато років вперед вчені визнають зростання бюджетних дефіцитів в багатьох країнах, особливо зони ЄС, де спостерігаються від'ємні по-

казники [11]. Політика зменшення бюджетних дефіцитів неодмінно приводить до зниження державних витрат, що викликає зменшення таких важливих статей, як соціальні видатки, зокрема заробітної плати. Таким чином, значні бюджетні дефіцити спричиняють зростання безробіття. Останній показник є надзвичайно важливим, адже характеризує якість життя населення та національну конкурентоспроможність. Такий дисбаланс міжнародної фінансової системи зумовлений в першу чергу суттєвими відмінностями між національною конкурентоспроможністю країн в глобальному вимірі та ефективністю національних фінансових систем. Глобальний характер світових фінансово-економічних відносин проявляється і в тому, що всебічний розвиток інфраструктур глобальних ринків задалегідь випередив здатність світових акторів, оцінювати ризики угод з різними інструментами фінансових ринків. Крім того, так звані «кредитні пузири», які виникли в 2007-2008 рр. та були обумовлені зростанням об'ємів ліквідності, як вже частіше зазначається дослідниками, викликали «першу кризу сек'юритизації». Таку назву цей процес отримав у зв'язку з тим, що він зумовив величезну ризикованість фінансової системи, якої раніше не спостерігалось [12].

Таким чином, важливим питанням в процесі аналізу світових тенденцій, не тільки глобалізації, але й інших тенденцій, є відповідність кожного конкретного суспільства цьому процесу, його здатності інтегруватися в світові процеси з максимальною користю. Висновок, який лежить на поверхні з точки зору розгляду світової картини розстановки сил, полягає в тому, що успіх та лідерство західних країн пояснюється більш успішною адаптованістю їх суспільств до світових тенденцій та рухів, а ця здатність зумовлена особливостями менталітету кожного окремого суспільства, який, в свою чергу формувався багатовіковою історією традицій, звичок та звичаїв. В цьому ключі А. Горелов вважає, що саме здатність інтегруватися в об'єктивні соціальні тенденції дозволила західним країнам «експлуатувати інші народи, досягаючи панування над ними» [13], а також дослідниками підкреслюється, що найважливішою умовою збільшення багатства нації є зміна її колективної поведінки [14]. В той же час треба зауважити, що попри те, що процес глобалізації означає стандартизацію, уніфікацію бізнес-процесів, що відбуваються в країнах, вона не усуває проблему розриву в соціально-економічному

розвитку розвинутих країн та тих, що розвиваються, а навпаки сприяє ще більшому розриву.

Висновки. Підводячи підсумок нашому дослідженню, можна зробити висновок, що ефекти глобалізації на міжнародну конкурентоспроможність країн в системі світових фінансів неоднозначні в часі та просторі. Стосовно часового виміру, реалії сьогодення свідчать про неспроможність глобальних фінансово-економічних систем як в короткостроковій, так і довгостроковій перспективі згладжувати негативні ефекти об'єктивних економічних процесів, зокрема, циклічних коливань економіки, а навпаки, посилювати їх. Поширення процесу глобалізації в просторовому вимірі також демонструє «вузькі місця» цієї світової тенденції, про ще свідчать масштаби світової фінансово-економічної кризи. В процесі дослідження було виявлено, що від глобальності світових процесів найбільш постраждали під час світової кризи країни з характерним високим ступенем відкритості, а саме зона ЄС.

Такі реалії свідчать про необхідність посилення конкурентних позицій держав в світовому вимірі, в тому числі створенню та реалізації стратегій розвитку світових фінансових центрів, які сприятимуть збільшенню міцності національних фінансових систем, що і є запорукою стійкого багатогранного зростання та досягнення процвітання в умовах глобальних викликів. Аналіз показав, що цей напрямок національної політики держав є не менш важливим, ніж стратегії інтеграції до глобального середовища. Адже в сучасних умовах, якщо уряди країн налаштовані на глибоку адаптацію до глобальних процесів, вони одночасно мають думати і про створення систем інститутів, особливо фінансової сфери, які допоможуть нівелювати негативні впливи цієї самої адаптації та інтеграції.

Подальші наукові вишукування будуть присвячені дослідженню інших сучасних світових тенденцій та можливостей використання їх переваг в процесі розробки стратегій підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткач О. Методологічний зміст понять інтернаціоналізація, інтеграція й глобалізація в сучасній науці // Економічний аналіз. – 2009. – Вип.4. – С.65–68.
2. Council on foundations board briefing: globalization , 2002 / [online resource] – URL: alumni-conference.eu/.../3_a_globalization-and..

3. Гранин Ю.Д. Глобализация и национализм: история и современность. Социально-философский анализ. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011. 372 с.
4. Сергеев Д.В. Глобализация и регионализация мировой экономики: основные тенденции и перспективы: автореф. к.э.н.: 08.00.14 / Российский университет дружбы народов. – М., 2003.
5. Лапаев С.П. Глобализация как новая ступень развития интернационализации экономики // Вестник ОГУ. – 2007. – №8. – С. 10 – 14.
6. Усиченко Т.В. Формування міжнародної конкурентоспроможності країн світу в умовах глобалізації // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект – 2010. – С.333 – 336.
7. Макуха С. М. Пріоритетні фактори забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого – 2010. – № 3/. С. 20 – 26.
8. «Международные финансовые центры и их роль в развитии мировой экономики». Аналитический обзор. - М.: Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации. 2012 г. с. 444.
9. Мамотенко Д.Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип.39. – С.229 – 237.
10. Конференція ООН пз торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en
11. Россия и мир: 2012. Экономика и внешняя политика. Ежегодный прогноз / Рук. проекта – А.А. Дынкин, В.Г.Барановский. – М.: ИМЭМО РАН, 2011. – 157 с.
12. Смирнов А. Кредитный «пузырь» и перколяция финансового рынка // Вопросы экономики – 2008. – № 10. – С. 4 – 31.
13. Горелов А.А. Глобализация как объективная тенденция мирового развития // Век глобализации. – 2009. – №1 – С. 79 – 90.
14. В. Podobnik, D. Horvatic, Dror Y. Kenett, H. Eugene S. The competitiveness versus the wealth of a country // Scientific Reports – 2012. – №2. – [online resource] – URL: <http://www.nature.com/srep/2012/120920/srep00678/full/srep00678.html>